

Pázmány Péter és Zrínyi Miklós

A MAGYAR BAROKK JELES KÉPVISELŐI

Javasolt feldolgozási idő: 150 perc

1. Szólások és közmondások! Pázmány Péter beszédeit gyakran szólásokkal tarkította. Az alábbiakban közreadunk néhány régi szólást! Próbáld kitalálni a jelentésüket! Helyettesítsd őket egy általad ismerttel, ami ugyanazt jelenti!

1) A bagolynak nincsenek sólyom fiai.

---

2) Büzbe keverni.

---

3) Külön nótát fúj.

---

4) Egy pórázon futnak.

---

5) Egy szál fa nem erdő – talyiga nem szekér.

---

6) Kiszöktek a felső várbul.

---

7) Egymás szakállába okádoznak.

---

8) Bé-boronállya a hamisságot.

---

9) Bé-falni a sipot.

---

10) Egy akolba rekeszt.

---

11) Horgas beszéd.

---

2. Kosztolányi Dezső XX. századi magyar írónk Pázmányt a magyar próza atyjának nevezte! Igaza van, neves szónokunk mesteri körmondásokat alkotott. Sorold fel a következő Pázmány-körmondatot valamennyi barokk jellemzőjét!

Az emberi nemzet gyökerét paradicsomban, egyéb vétkekkel együtt, torkossággal férgesítette elsőben az ördög. Mert addig mutogatá Éva anyáknak a tilalmas gyümölcs szépségét; addig dicséré gyönyörűséges ízit; addig köszörülé torkát és nyelvét; addig viszketteté gyomrát; addig hitegeté kívánságát és csalogatá akaratját, hogy beléharapa a veszett asszony: együtt az almával a pokol horgát elnyelé, az ördögi mérget bészívá, mely az egész emberi nemzetnek fogát megvásolván, keserűségének ártalmas ízit most is szájunkban hagyta.

---

3. A Sixtus-kápolna oltárfalán Michelangelo festményét láthatod *Utolsó ítélet* címmel. Milyen hasonlóságot fedezel fel a festmény és az alábbiakban található Zrínyi-szövegrészlet között?

Michelangelo: *Utolsó ítélet*

Zrinyi Miklós: *SZIGETI VESZEDELEM*
(részlet)

31. Eredj te, Gábiel, mennyei sereggel,
Eredj Szigethez erős fegyverös kézzel,
Ott találod őket, de onnan te űzd el,
Ronts meg őket együtt nagy kevélységekkel.

32. Nézd osztán hon vannak szigeti vitézek,
Ha testi köntösbül levetkőzik lölkök,
Az ti kezetökön előmben jűjenek,
Itt rendelt helyekben örökkén legyenek».

33. Így monda, de nem nyelvvel és nem szózáttal,
Hanem tündöklő isteni akarattal,
Értik az angyalok, mert nagy boldogsággal
Egyeznek az Isten nagy akaratjával.

34. Gábiel magával azért egy sereget
Elvive gyors szárnyon, s jelül egy keresztet.
Fénylik vala az ég, merre röpülését
Tartja az szép sereg, s az ő sietését.
(...)

36. Az Gönczös-szekere viszi sok fegyverét,
Mennyei seregnek könnyebbíti terhét,
Fegyverhordozó sas készíti mennyküvét,
Kivel letaszítsák ördögös sereget.
(...)

38. Halhatatlan sereg levegőn megállá,
Csak maga Gábiel Szigetben leszálla.
Zríni hogy halálhoz elkészült, találá,
És szintén Istennek esedezik vala.

39. Eleiben tűnék Gábriel szárnyával,
Méltóságos vala angyali ruhával;
Az ő teste vala befödve biborral,
Az keze fegyveres lángozó pallossal.

40. Az másik kezében egy szép pálmaágot
Koszorúval együtt magasan föltartott.
A sötétes házban fényességet hozott (...)
(...)

107. Angyali légió ott azonnal leszáll,
Dicsérik az Istent hangos muzsikával.
Gábriel bán lelkét két tized magával,
Földrül felemeli gyönyörű szárnyával.

108. És minden angyal visz magával egy lelket,
Isten eleiben így viszik ezeket.
Egész angyali kar szép muzsikát kezdett,
És nékem meghagyák szómnak tegyek véget.

---

4. A ló valódi társa volt a katonáknak, ereje, szépsége a költőket is megfogta. Az alábbi Zrínyi-részlet a török császár lovát és magát az uralkodót írja le. Készíts az eredeti szöveg alapján leírást Szulimánról és lováról mai prózanyelven! Terjedelem max. 10-15 sor.

Zrínyi Miklós: *SZIGETI VESZEDELEM* (részlet)

32. Egy fekete szerecseni ló volt alatta,
De képiró falra szebbet nem irhatna;
Nem vélnéd hogy éri földet száraz lába,
Oly szépen egyeránt s halkkal változtatja.

33. Véres nagy szemei ugyan kidűltének,
Száraz fejecskéjén van helye üstöknek.
Az orra likjain langos szellők mennek.
Szája tajtékot vér, mint vizi istennek.

34. Magasan költ nyakán fejét alá hajtja,
Szálos rövid serényét szél hajtogatja.
Széles melylyel *elefántot hasomlítja*;
Körmmel, száraz innal szarvast meghaladja.

35. Jámborúl csendesen császár alatt jára;
De hogyha az ember fogdosni akará,
Mint az sebes sólyom, mikor kél szárnyára,
Vagy ha könnyű evét ugrik fárul fára.

36. Ül vala merevén nagy császár nyeregben;
Fejér vékony patyolat vagon fejében;
Két csoport kócsagtoll alá áll széltében.
Szakálla merő ősz, halvány személyében.

37. Szép arany hazdiaⁱⁱ függ alá válláról,
Az dolmányaⁱⁱⁱ is szintén olyan kaftánból,

Kemény misziri^{iv} kard függ le oldaláról,
Melyet szultán Musa nyert görög császártól.

38. Szörnyü méltósággal kétfelé tekinget,
Könnyen esmerhetni hogy gondja nagy lehet;
Ez viszen nagy szüvében lángot és fegyvert,
Ez keresztény világnak nagy veszedelmet.

---

5. Pázmány Péter prédikációi, tanításai a mai kor emberének is tanulsággal szolgálhatnak. Olvasd el *A nyelvnek vétkeiről* című írását, és 5-6 mondatban foglalj állást a megfogalmazódó gondolat kapcsán!

Pázmány Péter: **A nyelvnek vétkeiről** (1636)

A nyelv, ha oktat, tudatlanságtól szabadít: ha énekel gyönyörködtet: ha dorgál jobbít: ha biztat szűvesít: ha bátorít vigasztal: ha fenyeget tartóztat. A nyelvnek köszönjük, hogy a vad és oktalan módon élő emberek városok társaságába szállottak és emberi életet tanultak. A nyelv oka, hogy a bölcs tudományok terjedtek.

---

6. Zrínyi a várból való kirohanásuk előtt szózatot intéz vitézeihez. Olvasd el ennek részletét, majd válaszolj a kérdésekre!

Zrínyi Miklós: *SZIGETI VESZEDELEM (részlet)*

23. Előbb elfogy éltem, oh erős vitézek,
Hogysem kimondhassam kegyelmét Istennek.
Most sem hágy el nagy hatalmu keze tiktek:
Ti is ő szent nevéjért serénykedjetek.

24. Mindenfelől ránk néz az nagy keresztyénség,
Mi vitéz kezünkön van minden reménység;
Soha még mireánk nem jutott szégyenség;
Azért rakva hirünkkel föld, tenger és ég.

25. Mostan megnevelnünk kell az mi hirünket,
Avagy tisztességgel végeznünk éltünket;
El nem rontja üdő cselekedetünket,
Valamig világ lesz, és lát ember eget.

26. Az is minekünk nagy tisztességünkre van,
 Hogy maga ellenségünk szultán Szulimán;
 Kit mi ha meggyőzünk, mint reménységünk van,
 Világbiró császárt meggyőztük az harcban.

27. Harczolnunk peniglen nem akarmi okért
 Kell, hanem keresztény szerelmes hazánkért,
 Urunkért, feleségünkért, gyermekinkért,
 Magunk tisztességéért és életünkért.

(.....)

35. Fejem fennálltaig lészek én veletek,
 Esküszem seregek élő Istenének!
 Kivánom hogy ti is így cselekedjetek,
 Éles szablyát kézben tartván esküdjetek.»

KÉRDÉS	VÁLASZ
Írj példát megszólításra!	„erős vitézek“
Fogalmazd meg egy mondattal Zrínyi célját!	
Add meg annak a strófának a számát, amelyben a harc okai olvashatóak!	
Gyűjtsd ki a szövegből a humanista értékeket, ilyen például a vitézség is!	
Írj ki egy olyan részletet, amelyben felhívás fogalmazódik meg!	

7. Hallgasd meg Kodály Zoltán Zrínyi szózata című szimfonikus művét! Miben emlékeztet a zenemű Zrínyi eposzbeli szózatára?

A művet a következő linken érheted el: www.youtube.com

(A YouTube-részlet: elejétől 0.40-ig, a kórus azt mondja: ne bánts a magyart!)

---

8. Az alábbiakban részleteket olvashatsz a *SZIGETI VESZEDELEMBŐL*. Állapítsd meg, hogy milyen eposzi kelléket és költői eszközt tartalmaznak a szemelvények! A könnyebbség kedvéért összegyűjtjük neked, hogy mit keress: eposzi hasonlat, témamegjelölés és segélykérés, láttató, érzékletes kép, katalógus, seregszemle, isteni beavatkozás, ellentét, költői túlzás és előreutalás.

Részletek	Eposzi kellékek és költői eszközök
A) 2. Fegyvert, s vitézt éneklek, török hatalmát, Ki meg merte várni, Szulimán haragját, Ama nagy Szulimánnak hatalmas karját, Az kinek Európa rettegte szablyáját.	

B)

4. Te, ki szűz anya vagy, és
szülted uradat,

Az ki örökkén volt, s imádod
fiadat

Ugy mint istenedet és nagy
monarchádat:

Szentséges királyné! hívom
irgalmadat.

5. Adj pennámnak erőt, úgy
irhassak mint volt

Arról, ki fiad szent nevéért bátran
holt,

Megvetvén világot, kiben sok java
volt;

Kiért él szent lelke, ha teste meg
is holt.

C)

104. De török számtalan körülvék
seregét,

Messzirül jancsárság lüvik
vitézeket:

Nem merik próbálni mert karddal
ezeket,

Senki várni nem meri az ő
kezeket.

105. Mind ennyi között is egy
jajgatás nincsen,

Mert nagy vigasággal s örömmel
hal minden.

Az mely helyen állnak, ugyanazon
helyben

Bocsátják lököket Isten eleiben.

106. Nem mér az nagy bánhoz
közel menni senki,

De jancsár-golyóbis Zrínit földre
veti:

Mellyében ez esett, más homlokát
üti,

Vitézivel együtt az földre fekteti.

D)

70. Megnyitott mellyébül piros
vért okádik,

Élete halállal testében küszködik,

Végre az haláltul élte
meggyőzetik,

Széles úton lelke testébül kibujik.

E)

42. Volt Farkasics Zríneknak
főkapitánya,
Ő serege kétszáz harminczkettő
vala,
Mindeniknek pánczér, karvas és
sisakja;
Minnyájan fölszóval így
esküsznek vala.

43. Mihánt félre álla az vitéz
kapitány,
Jő százötven karddal Novákovics
Iván.
Haragos tigrisnek vagyon bőr az
hátán,
Kegyetlen sastoll van szegezve
paizsán.

44. Novák Debeljáknak
nemzetiből való,
Cselekedeteivel is bizony
hasomló,
Török lába alatt sokszor török
zászló,
Hevert őalatta sok török, sok holt
ló.

F)

67.Ezer juhat vágata puszta
mezőben

Kadilekher, s egyet sem hagyta
bőrében.

Ez vala szultánnál igen
böcsületben,

Mert vala ő főpap és érsek
hitekben.

68. Szállta sok sas földre s az
barmot ellepé,

Rút horgas orrokkal azt szaggatni
kezdé;

Szántalan sok holló károg
mindenfelé,

Tolvajkánya, lopóhéja van
keverve.

(...)

72. Kadilekher ezen igen
megijedett;

Tudja jövődjé ennek nem jó
lehet.

Igy szólítá meg Szokolovics
Mehmetet!

«Hajts meg, uram, hajts meg
szómra te füledet.

73. Noha néked nékem sokat nem
kell szólnom,

Mert ezt az jövődjét általérted,
tudom;

Menésünket Szigetre nem
javallom,

Mert madarak által Isten tiltja,
látom.

<p>G)</p> <p>Igazat kell írnom, halljátok meg masthan, Noha ellenségünk volt szultán Szulimán, Csak aztot kivésem, hogy hiti volt pogány, Soha nem volt ily úr törökök közt talán.</p> <p>(...)</p> <p>46. Vitézség s okosság egyaránt volt benne, Hadbéli szorgosság nagy szorult űbenne; Ha kegyetlenség szüvében jelt nem tenne, Talán keresztyén közt is legnagyobb lenne.</p>	
<p>H)</p> <p>64. Mustrát elvégezvén szorgalmatos Zríni, Várnak állapotját kezdé látogatni, Ágyúkat bástyákra rendel felhuzatni, Fegyvert vitézeknek és port osztogatni.</p> <p>65. Mindenféle prófontot, hadi szerszámot, Bort, kenyeret és húst, és elegendő sót,</p>	

<p>Sok kapát, lajtorját, mindenféle ásót, Tüzes mesterséget, föcskendő tüzoltót.</p> <p>66. Sok deszkát, taligát, és égni való fát, Salétrumot, kénkűt s égett mogyorófát, Sok kemény tölgyfából temérdek gerendát; Egy szóval az mi kell várnak, mindent hozat.</p>	
<p>I)</p> <p>39. Oh élet, mely hamar ez világbul kitünsz! Oh rövid élet, túlünk mily gyorsan röpülsz, Mikor inkább kellenél, akkor te megszünsz, És, mint harmat nap előtt, egyszersmind eltünsz.</p> <p>40. Mint harmat nap előtt, mint hó a tűz előtt, Mint álom előttünk, mint füst a szél előtt; Vagy sebes forgószél mint hajtja az folyhőt, Úgy tünsz el előttünk s kivánságunk előtt.</p>	

J)

7. Az nagy mindenható az földre tekinte,

Egy szemfordulásból világot megnézé:

De leginkább magyarokat észben vette,

Nem járnak az úton, kit fia rendelte.

8. Látá az magyarnak állhatatlanságát,

Megvetvén az Istent, hogy imádna bálványt;

Csak az, eresztené szájára az zablát!

Csak az, engedné meg, tölthetné meg, torkát!

(...)

11. Megindult ezekért méltán ű haragja;

Azért Mihály arkangyalt magához hívá,

És kemény haragjában így parancsola:

Ű szentsége előtt arkangyal áll vala.

(...)

20. Eredj azért, arkangyal, szállj le pokolban,

Válassz egyet az haragos fúriákban,

És küldjed el aztot szultán

<p>Szulimánban, Juttassa magyarokra való haragban.</p> <p>21. Én pedig töröknek adok oly hatalmat, Hogy elrontja, veszti az rossz magyarokat, Mind addig töri iga kemény nyakokat, Míg nem esmerik meg elhették urokat.</p> <p>VAGY:</p> <p>78. Így az Isten előtt Zríni esedezett; Azért meghallgatá az ő könyörgését.</p> <p>Háromszor láttatott Zríninek feszület Hogy hozzá lehajlott, felelvén ezeket:</p>	
---	--

9. Képzeld el, hogy a várvédő Zrínyi a mai napon életre kel! A gondolattal már Mikszáth Kálmán is eljátszott, most te jössz! Írj körül három olyan dolgot Zrínyi szavaival, amit ő még nem ismer, de próbálja szavakba önteni! Mondd el körülírással, mi az a vonat, a bevásárló centrum és a televízió!

vonat

---

bevásárlócentrum

---

televízió

ⁱ szerecsen: arab

ⁱⁱ hazdia: hosszú felső ruha

ⁱⁱⁱ dolmány: térdig vagy combközépig érő hosszú férfi felsőruha

^{iv} misziri kard: kairói kard